

Residentie van de ambassadeur van België in Spanje – Vlaamse wandtapijten

door Alejandro Klecker de Elizalde, Directeur van de Koninklijke Tapijtenmanufactuur

Vlaamse wandtapijten

Alvorens iets over de geschiedenis van de Vlaamse wandtapijten in Spanje te vertellen, is het belangrijk te begrijpen dat het wandtapijt een kunstwerk is waarin alle elementen van de natuur, zoals de plantenwereld, het dierenrijk en de mineralen, vertaald worden in een kunstvorm. Neem bijvoorbeeld linnen of katoen voor de wereld van de planten en de zijderups als bron van de zijde voor het dierenrijk, het merinoschaap voor de wol (want alle Vlaamse wandtapijten werden gemaakt met wol uit Castilië, die vanaf het begin van de 15de eeuw vanuit Castrogeriz naar de havens, en met name naar die van Antwerpen, werd geëxporteerd).

Deze wandtapijten werden in de Zuidelijke Nederlanden gemaakt, lang voor de komst van de Spanjaarden of de Spaans-Habsburgse monarchie in de 16de eeuw. Toen Karel V aan de macht kwam, besloot hij dat alle wandtapijten voor de Spaanse kroon in Vlaanderen moesten worden gemaakt, maar dat de wol uit Castilië moest komen. In Spanje werden geen wandtapijten vervaardigd, behalve af en toe in een Castiliaans of Andaloesisch atelier. Dit kwam zeer zelden

voor, getuige hiervan het feit dat er vandaag de dag nauwelijks nog sporen van terug te vinden zijn. Karel V en Filips II bestelden een grote hoeveelheid Vlaamse wandtapijten voor al hun paleizen. Ook de grote families van de Spaanse adel haalden wandtapijten in Vlaanderen, en natuurlijk bestelden de Vlaamse en Waalse adel, in dienst van de Spaanse kroon, deze wandtapijten ook. De Vlaamse wandtapijten zijn voor mij de mooiste van alle collecties in onze paleizen, met uitzondering van de zeer verschillende wandtapijten van Goya.

Aangezien de wandtapijten in de Zuidelijke Nederlanden gemaakt werden, kan men zich afvragen welke rol de *Real Fábrica de Tapices* of Koninklijke Tapijtenmanufactuur, dat in 1721 opgericht werd door de Bourbonkoning Filips V, uiteindelijk speelde. De Koninklijke Tapijtenmanufactuur was verantwoordelijk voor het behoud van het Vlaamse erfgoed in de koninklijke collecties - dat indrukwekkend is! We hebben het over honderden wandtapijten in de koninklijke collectie, honderden wandtapijten in de kathedralen (bv. Toledo met 72, Burgos met 82, Santiago met nog eens 70 wandtapijten, niet allemaal, maar grotendeels wel Vlaams).

Maar laten we niet alleen naar het wandtapijt *kijken*; laten we ook luisteren naar wat het wandtapijt ons te vertellen heeft. Het is duidelijk dat het wandtapijt de Grieks-Romeinse geschiedenis uitbeeldt via de mythologie. De Bijbel wordt weergegeven; de handelingen van de apostelen, en ook de vrije kunsten, de muziek, de literatuur, dialectiek enz., komen eveneens aan bod, alsook de astrologie. Er zijn ook Vlaamse astrologietapijten en we moeten het belang van wandtapijten in alle kerken en kathedralen van Spanje in rekening brengen. Het volk was ongeletterd maar kon een wandtapijt wel begrijpen. En het volk wist dat elke heilige een kleur had en dat elk dier symbool stond voor een heilige en dat elke plant een deugd voorstelde: roem, eer, glorie (vandaar de olijfboom, de eikenbladeren en de laurier). De schildpad stond voor luiheid; de haas zou lafheid kunnen hebben gesymboliseerd.

Wat indrukwekkend is aan het wandtapijt is, zoals ik al zei, dat we de omzetting van de natuur in kunst kunnen observeren. Op deze manier wordt het wandtapijt een instrument om een verhaal op grafische wijze te vertellen en is het natuurlijk een groot erfgoed van Vlaams vakmanschap. Het is dit Vlaamse vakmanschap dat de Koninklijke Tapijtenmanufactuur, dat opgericht werd door Vandergoten in 1721, overerfde.

De Vrede van Utrecht maakte een einde aan de Successieoorlog en Spanje verloor het grondgebied van de Spaanse Nederlanden. Filips V besloot om, op slinkse wijze, alle katholieke ambachtslieden te laten overkomen en de techniek van deze kunst in Spanje onder de Bourbons voort te zetten. Het opvallende aan deze traditie is dat we tot een eind in de 18de eeuw heel wat wandtapijten zien waarin Castiliaanse molens of een Castiliaans tafereel samengaan met Vlaamse personages met hun typische klompen, de typische Vlaamse hoed uit die tijd, Vlaamse hemden. Door geen nieuwe personages te hoeven afbeelden, werd geld

bespaard. En kwam men dus tot een synthese met Vlaamse personages in een Castiliaans of Spaans landschap.

Dit Vlaamse erfgoed laat ons ook de weeftechnieken van hoge en lage schering na. Wij werken al met de hoge schering sinds 1727. Wat is het verschil tussen deze twee verschillende technieken? Wij zijn gewend aan de Marokkaanse weefgetouwen, maar in Pakistan of India worden de platte weefgetouwen gebruikt. Het nadeel van deze techniek is dat de arbeider urenlang verkrampd en voorovergebogen zit. Omdat de tapijten op de rug worden gemaakt, kan men niet zien wat er geweven wordt. En als het om een groot tapijt gaat, beeldt u eens de lengte ervan in in een zaal. Het was een slimme zet van Vandergoten om het wandtapijt op te tillen en verticaal te plaatsen, waardoor de vakman op ooghoogte werkte. Zo kan hij via een spiegel zien hoe het ontwerp vorm kreeg. Het wandtapijt neemt bovendien verticaal ook minder ruimte in dan horizontaal. Vandergoten doet niets anders dan de Babyloniërs kopiëren, want in Babylonië was er al hoge schering en er zijn oude stenen waarop de hoge schering afgebeeld wordt.

Tot zover de geschiedenis van de Koninklijke Tapijtenmanufactuur, die werd opgericht om nieuwe wandtapijten te maken, om de Vlaamse wandtapijten te onderhouden en te restaureren, om de technieken te gebruiken die in de Zuidelijke Nederlanden werden gebruikt en om deze Vlaamse traditie in stand te houden waarbij tot het midden van de 18de eeuw Vlaamse figuren in Castiliaanse landschappen werden geplaatst.